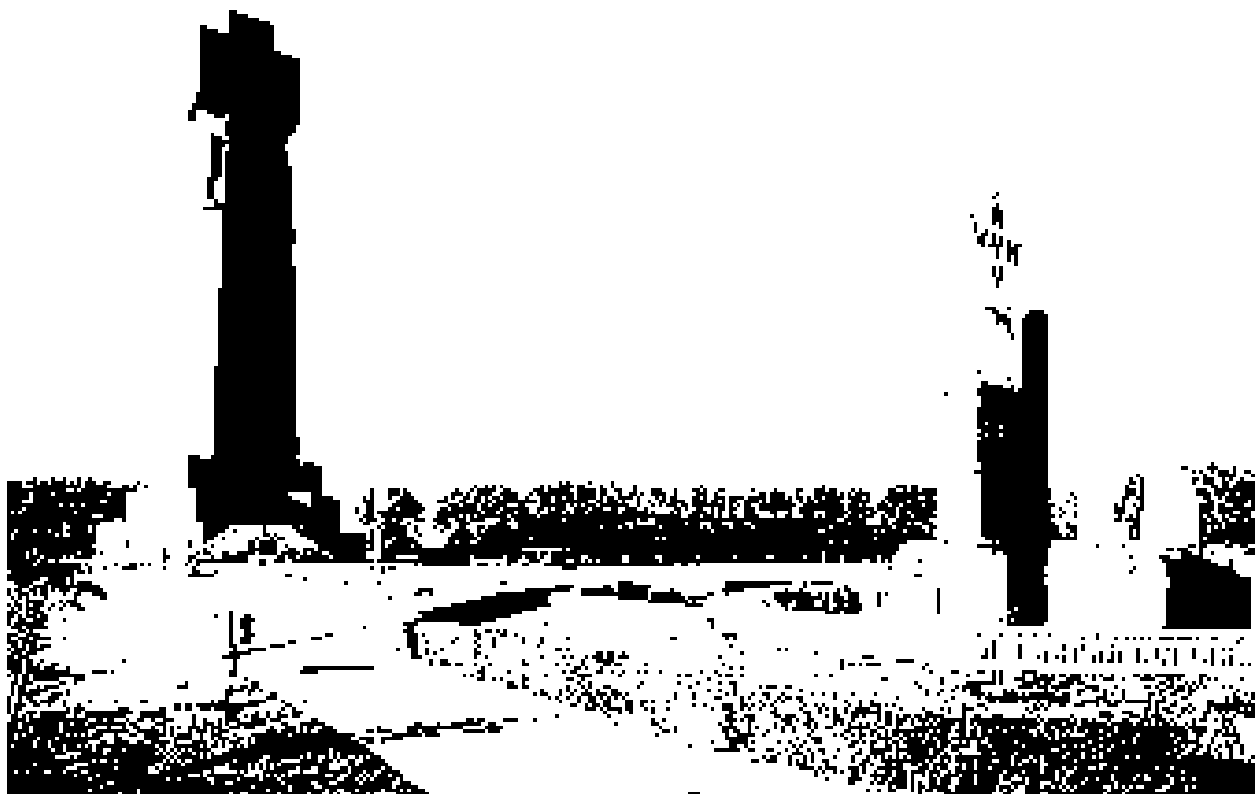

Monumenten WO I in Noord- West- Vlaanderen

Alexandre Ameye - Jeroen Dancet - Dieter Demaree - Michaël Genicot - Sean Hubens - Niels Ingelbrecht - Annelies Kerckhof - Yorick Van Rintel

Dhr. Vandekerckhove

Juni 2006

1. Inleiding op de oorlog	4
2. De 'Triple Entente'	7
3. De 'Centrale Mogendheden'	7
4. Zeebrugge in WO I	8
4.1. De strijd om Zeebrugge.....	8
4.2. Monumenten.....	9
5. Oostende in WO I	10
5.1. Duitse installaties in Oostende.....	10
5.2. De aanval op de haven van Oostende	11
5.3. Monumenten.....	12
6. Nieuwpoort in WO I	14
7. De IJzer	17
7.1. Inleiding.....	17
7.2. De IJzer keerde het tij.....	17
7.3. Monumenten.....	18
8. Diksmuide in WO I.....	20
8.1. Inleiding.....	20
8.2. Kaaskerke	20
8.3. Diksmuide	23
8.4. Esen	24
9. Reisroute	26
10. Besluit	26
11. Bibliografie	27
11.1. Sites.....	27
11.2. Boeken	28

Voorwoord

Beste lezer(es),

aangezien het onderwerp van de 'Grote Oorlog' een te uitgebreid thema is, hebben wij als groep gekozen om te werken rond de volgende vraag: "Zijn er nog restanten van de 'Grote Oorlog' in Noord-West-Vlaanderen?" Dit boeide ons allen en we vonden het een goede onderzoeksvraag. Het had het voordeel dat wij nu uitgebreider konden werken rond een kleiner deel van dit belangrijke onderwerp. Hiertoe hebben we ons thema (nogmaals) onderverdeeld in vier subcategorieën. Zo bespreekt Niels Ingelbrecht de oorlogsmonumenten aan de IJzer, Sean Hubens en Annelies Kerckhof, Michaël Genicot en Alexandre Ameye, Dieter Demaree respectievelijk de regio's van Diksmuide, Zeebrugge-Oostende en Nieuwpoort. Wij willen ook een route opstellen waarlangs U alle besproken monumenten kan bezichtigen. Zo valt veel meer te ontdekken over de gruwelen van de allereerste gemechaniseerde oorlog. Wij hopen dat U hier wat van opsteekt.

1. Inleiding op de oorlog

Sinds de moord op *de Oostenrijkse aartshertog Franz Ferdinand* op 28 juni 1914 was er een ramp op komst. De Oostenrijkers eisten opheldering van Servië, maar slechts als excuus om het land te kunnen annexeren. Op 28 juli verklaarde Oostenrijk de oorlog aan Servië, en slechts een dag later begonnen de vijandelijkheden met het bombarderen van Belgrado, de hoofdstad. Op 30 juli mobiliseerden de Russen, de beschermheren van Servië, hun troepen en bereidden zich voor om hun bondgenoot te verdedigen. Ze vroegen wel eerst aan Duitsland om Oostenrijk om te praten, maar tevergeefs. Ze kregen enkel een ultimatum van Duitsland om hun troepen terug te trekken. Rusland ging er niet op in en op 1 augustus verklaarde Duitsland de oorlog aan Rusland. Toen werd de Russische bondgenoot Frankrijk ook bij de oorlog betrokken. Duitsland zag de kans om de erfvijand Frankrijk aan te pakken. Maar om een tweefrontenoorlog te vermijden besloot Duitsland op 3 augustus door het verplicht neutrale België te trekken, zelfs nadat hen geen toegang werd verleend. Nu was Groot-Brittannië op zijn beurt betrokken bij het conflict. Het moest nu wel zijn beschermeling België verdedigen. Binnen één week waren alle Europese grootmachten in een oorlog verwickeld. Enerzijds de centrale mogendheden (Duitsland en Oostenrijk-Hongarije), anderzijds de 'Triple Entente' (Frankrijk, Rusland en Groot-Brittannië). Het was nu onmogelijk om de mobilisaties ongedaan te maken.

Toen de Duitsers op 4 augustus door België trokken, dachten ze onmiddellijk naar Parijs te kunnen oprukken volgens *het Schlieffenplan*. Ze hadden niet op de

weerstand van koning Albert I van België gerekend. Het Belgische Leger hield de Duitsers 13 dagen bezig bij de Maasforten, wat de Fransen een kans gaf zich voor te bereiden. Zo konden zij de Duitse opmars tegenhouden bij de Marne (6-13 september). Maar op 18 augustus

was Albert genoodzaakt zijn troepen terug te trekken achter de Antwerpse fortengordel en immobiliseerde zo een groot deel van de Duitse troepen die vochten tegen het Franse leger. Begin oktober beloofde Churchill hulp voor Antwerpen. Maar het pakte anders uit: de Duitsers bombardeerden Antwerpen onafgebroken van 8 september tot 9 september. Het Belgische leger vluchtte... Op

8 oktober werd hier pas de officiële toestemming voor gegeven. De Franse *generaal Pau* stelde de Belgen voor zich terug te trekken tot de Franse grens tussen de Noordzee en de Leie. Na heel wat discussie is beslist dat de Belgen aan het IJzerfront gestationeerd zouden worden.

Op 18 oktober 1914 stonden 75000 manschappen van het Belgisch leger opgesteld langs een front van 40 km langs de IJzer en het kanaal Ieper-IJzer . De Duitse staf wilde de kanaalhavens Calais, Duinkerke, ... veroveren om zo de aanvoer van geallieerde troepen en voorraden vanuit Engeland af te snijden. Een eerste poging om dit te beletten gebeurde op bevel van generaal Dossin op 20 oktober. Door een inundatie via de verlaten van het 'springsas' van de Oude

Nieuwpoort.

Men stelde voor om beroep te doen op de technische kennis van *Karel Cogge*, toezichter van de Veurnse Noordwatering om het gebied tussen de spoorweg en de IJzer onder water te zetten. Cogge verstreekte de militaire overheid de technische bijzonderheden voor het overstromingsplan en legde ter plaatse de modaliteiten vast die men moest volgen.

Alle openingen onder de spoorwegberm werden gedicht. Op 29 oktober om 19.30 uur openden schipper Hendrik Geeraert en enkele manschappen onder leiding van kapitein Umé de sluis van de Noordvaart. Tijdens het hoogtij stroomden miljoenen liters zeewater de Noordvaart in. Langzaam liep het terrein onder water. Tegen

middernacht werd het verlaat gesloten om te beletten dat het water terug zeewaarts zou stromen bij laagtij. Deze handelingen zouden gedurende vier jaar geregeld herhaald worden om de inundatie op peil te houden...

Het hernieuwde Duitse offensief van 30 oktober werd letterlijk versmoord. Het gebied tussen de spoorwegberm en de IJzer werd een zompig gebied met eilandjes temidden van een blank gebied dat op

de meeste plaatsen slechts enkele tientallen cm onder water stond. Na enkele

weken van harde gevechten stabiliseerde het front zich hier meer dan op andere plaatsen.

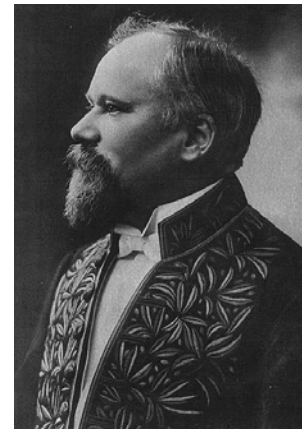
De Duitsers hebben tijdens de Eerste Wereldoorlog het belang van de strategische ligging van Zeebrugge bewezen. Zij maakten van Zeebrugge en Brugge de uitvalsbasis voor een gedeelte van hun vloot U-boten. In de haven van Brugge werden daarvoor ter bescherming van de duikboten bunkers gebouwd en werd de havendam verdedigd met zware artillerie. Op 22 april 1918 vielen de Britten met succes de haven van Zeebrugge aan.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog bij de slag om de IJzer raakte Nieuwpoort zwaar beschadigd. Het was een steunpunt voor de verdediging van het Belgisch leger dat zich kon handhaven na de inundatie van een gebied gelegen tussen de IJzer en de spoorwegbedding van de spoorweglijn Nieuwpoort-Diksmuide.

2. De 'Triple Entente':

Tsaar Nicolaas II van Rusland

President Poincaré van Frankrijk

Koning George V van Groot-Brittannië

Koning Albert I van België

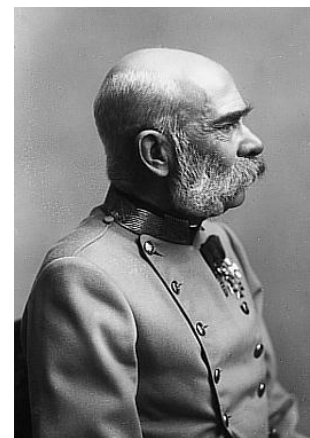
3. De 'Centrale Mogendheden':

Keizer Wilhelm II van Duitsland

Sultan Abdul Hamid II van het Ottomaanse rijk

Keizer Franz Jozef van Oostenrijk-Hongarije

Na deze algemene inleiding willen wij nu onderzoeken hoe de oorlog in het noorden van West-Vlaanderen heeft gewoed en in hoeverre er nog restanten te bezichtigen zijn.

We starten in Zeebrugge en gaan over Oostende en Nieuwpoort, langs de IJzer naar Diksmuide.

4. Zeebrugge in WO 1

4.1. De strijd om Zeebrugge

Door de onbeperkte duikbotenoorlog, afgekondigd vanaf februari 1917, gingen steeds meer geallieerde koopvaardij schepen verloren. Groot-Brittannië dreigde geïsoleerd te worden. Vooral de onderzeeërs en torpedojagers van het flottielje *Flandern*, opererend vanuit de Vlaamse Noordzeehavens, richtten veel onheil aan. De schepen lagen veilig beschut onder een betonnen dak in Brugge. Bombardementen vanuit zee en luchtaanvallen richtten nauwelijks schade aan. Daarom besloten de Britten door een gecombineerde aanval van op zee de havens van Zeebrugge en Oostende af te sluiten. Het uiteindelijke geallieerde plan voor de aanval op Zeebrugge kreeg vorm na veel beraadslagingen. De beste mogelijkheid was en bleef een poging om de kanaalmonding te blokkeren. Voor Oostende was dit net eender. Maar Zeebrugge gaf veel meer problemen. De Britten besloten om troepen af te zetten op de havendam om de batterijen daar buiten werking te stellen. Zo zouden de blokschepen probleemloos kunnen passeren en tot zinken gebracht in de kanaalmonding. Voor Oostende leek het allemaal eenvoudiger, en dacht men veel makkelijker de haven te kunnen versperren met blokschepen en zonder troepen te moeten afzetten. Het eerste probleem waarmee vice-admiraal Keyes af te rekenen kreeg was natuurlijk het vinden van de geschikte schepen. Ook werd al vlug besloten dat men ter voorbereiding van die actie, en om de Duitsers geen argwaan te doen krijgen, reeds van enkele weken op voorhand regelmatig de kust zou beschieten. Op die manier zou de beschieting in de nacht van de aanval voor de Duitsers niets speciaals zijn. Keyes was er stellig van overtuigd dat een dergelijke actie tot een goed einde kon gebracht worden, mits het oplossen

van de vele vragen die nog openstonden, en mits de juiste informatie over de havens. Voor de aanval brachten de Britten 162 schepen, waarvan drie zinkschepen (de *Thetis*, *Intrepid* en *Iphigenia*) en drie troepentransportschepen (waaronder de later in Oostende ingezette *Vindictive*), samen. Grootste obstakels waren de zware Duitse kustbatterijen, de versterkte havendam en de in het water gespannen metalen netten. Na twee, door weersomstandigheden, mislukte pogingen voer de Britse vloot op 22 april 1918 uit. De Duitse stellingen werden van op zee beschoten en mariniers vielen in de duisternis de daminstallaties aan. Van de algemene verwarring maakten de zinkschepen gebruik om de haven binnen te varen en de geul te blokkeren. De bemanning kon opgepikt worden. De operatie kostte het leven aan 215 Britten en 26 Duitsers.

4.2. Monumenten

o St.-George's Day-wandeling

Gedenkteken voor St.-George's Day

Gedenkplaat voor het schip *Thetis*

Gedenkplaat voor de onderzeeër C3

Gedenkplaat voor de *Vindictive*

o Gedenksteen voor de militaire slachtoffers

In de St.-Donaasstraat is er een gedenksteen met een kruis voor de militaire slachtoffers die sneuvelde in Zeebrugge.

- o Gedenkplaat Britse zeemacht

In de St.-Donaasstraat op het Kerkhof bevindt er zich een gedenkplaat voor de militairen van de Britse zeemacht die gesneuveld zijn in de haven van Zeebrugge op St.-George's Day.

Er is nog een gedenksteen voor de Britse landmilitairen die gesneuveld zijn op de St.-George's Day.

Er is dan nog een gedenksteen voor de militairen van de Duitse torpedoboten gesneuveld voor de kusten van Vlaanderen op 5 juni 1917.

5. Oostende in WO 1

5.1. Duitse installaties in Oostende

- o Het casino-kursaal

Dit gebouw werd het *'strandheim des marinekorps für Officiere und Mannschaften'*.

Hier konden de officieren en manschappen rustig verpozen, een kaartje leggen en iets drinken. Verder kon men er kranten en tijdschriften lezen, waren er concerten,

dansmogelijkheden en het bizarste van allemaal was dat er ook een 'Stinkraum' aanwezig was – een lokaal waar gasmaskers getest werden. Hiervoor moesten de soldaten blijkbaar om de vier weken deze gaskamer in, waar traangas gelost werd. Het is zeer verwonderlijk dat men in de latere oorlogsjaren nog veel gebruik maakte van het casinokursaal, gelet op de vele beschietingen van de stad.

- o Een hulpwerkplaats van het voertuigenpark

Op het Hazegras, meer specifiek langs de Vaartstraat, was een hulpwerkplaats voor marinevoertuigen gevestigd. Hier stond vaak een allegaartje van voertuigen, gaande van reguliere vrachtwagens, tot in beslag genomen burgerlijke voertuigen. Allemaal hadden ze hun herstel- of onderhoudsbeurt wel eens nodig.

- o De Marine Bucherei

Het is blijkbaar zelfs nog tot op heden een raadsel waar deze drukkerij precies gelegen was. Hier kon Duits militair personeel terecht voor Duitse

kranten, tijdschriften, boeken en ook postkaarten. Men zou er over een gigantische verzameling van honderden foto's beschikt hebben over het gebied van het Marinekorps Flandern.

- o Batterij Aachen

Batterij Aachen is de enige nog resterende getuigenis van de Duitse Kustverdediging uit de Eerste Wereldoorlog. Tegen mogelijke geallieerde landingen werd de ganse kuststrook voorzien van 35 batterijen, gaande van licht afweergeschut van 8,8cm tot de zwaarste scheepskanonnen van 38 cm. De bouw van deze kustbatterijen door de soldaten van het Duitse Marinekorps is een ware krachttoer geweest. Hun werk diende later als voorbeeld voor de bouw van de Atlantikwall.

- o En tenslotte...

Dienen we ook nog even te vermelden dat ook het Oostendse strand zijn 'installaties' kreeg. Het begon met het slaan van houten palen op het strand om eventuele geallieerde landingspogingen te voorkomen. Al vlug verdwenen de houten badkarren en werd er tussen de houten palen ook prikkeldraad gespannen. Verder had Oostende ook nog de gebruikelijke installaties zoals lazaretten, en natuurlijk ook een kerkhof voor de Duitse gesneuvelden, ...

5.2. De aanval op de haven van Oostende

De operatie om de haven van Oostende te blokkeren, zou uitgevoerd worden door 53 schepen onder bevel van commodore Lynes. Twee oude kruisers – de *Brilliant* en de *Sirius* – zouden fungeren als zinkschepen. De Duitsers verdedigden de haven met zwaar geschut, onder meer de batterijen *Tirpitz*

en *Deutschland*. De nabije verdediging van de haventoeegang werd verzekerd door lichte kanonnen en mitrailleursnesten. Prikkelraad en loopgraven moesten een ontschepping verhinderen. Van de achterin gelegen spuikom hadden de Duitsers een basis voor watervliegtuigen gemaakt. Op 22 april 1918 was het flottielje Lynes uitgevaren samen met een andere groep (die zich naar Zeebrugge begaf) om uiteindelijk om twintig over elf 's avonds het vuur te openen op de Duitse batterijen. Door de hevige regens werden de Britse vliegtuigen verhinderd om lichtbakens te gooien. Doordat de wind van richting veranderde werden de Britten verrast –ze werden ook hevig beschoten - en kwamen in Bredene terecht, 2 kilometer van Oostende, waardoor de aanval totaal in het water viel. Na de misgelopen aanval van 22-23 april 1918 versterkten de Duitsers de haven van Oostende door er vier kannonnen van 170mm te installeren en door een deel van het staketsel te vernietigen – men zaagde er vooral de leuning af. Begin mei volgden nog verschillen geallieerde aanvallen. De bombardementen gebeurden vanuit de lucht en vanop zee, maar ook vanuit niet-bezet België deed de artillerie mee. Commodore Lynes leidde vanop de Warwick - in het bijzijn van vice-admiraal Keyes - de operatie. De 10de mei om twee uur 's nachts, voer het zinkschip de Vindictive tussen twee staketsels door, waarop de Duitsers het schip onder vuur namen en waardoor de kapitein en de tweede commandant sneuvelden. Het schip kon uiteindelijk tegen het oostelijk staketsel tot zinken gebracht worden, de bemanning werd wel gered door de snelle motorboten. Om half drie gaf commodore Lynes het bevel tot de terugtocht, waarna de Warwick op een mijn voer. Het afsluiten van de Oostendse havengeul eiste 19 Britse en 15 Duitse levens op. De Britten verloren tevens zes zinkschepen, twee snelle motorboten en de destroyer North Star.

5.3. Monumenten :

- o Gedenkplaats voor slachtoffers
In de Alfons Pieterslaan in het Stadhuis is er een gedenkplaats voor de burgerlijke slachtoffers en de militaire slachtoffers en het stadspersoneel dat sneuvelde tijdens de eerste wereldoorlog.
- o Gedenkteken op Linieregimentplein
Een gedenkteken voor de gesneuvelden van het 3de en het 23ste linieregiment. Een zeer eenvoudig kruis met onderaan de namen erin gebeiteld.

- o Gedenkteken van de Vindictive

Het gedenkteken bevindt zich aan de Demeysluis. Het is de boeg van de boot. De Vindictive was de boot die voorop vaarde toen de Engelsen voor de tweede maal de havengeul van Oostende probeerden te blokkeren. De versperring was geslaagd hoewel de Vindictive gedeeltelijk zonk.

- o Gedenkplaat voor de militaire slachtoffers

Graaf De Smet Naeyerlaan, In de Kerk op het Hazegras bevindt er zich een Onze-Lieve-Vrouwebeeld met een gedenkplaat eronder van militaire slachtoffers.

- o Gedenkplaat voor E. Houtekiet

Onder hetzelfde beeld hangt nog een speciale gedenkplaat voor E. Houtekiet

- o Gedenkplaat voor de gesneuvelde oud-leerlingen

In de Leon Spilliaertstraat in het Koninklijk Atheneum bevindt er zich een gedenkplaat voor de gesneuvelde oud-leerlingen van deze school.

- o Gedenkplaat voor de militaire slachtoffers

In de Stuiverstraat op de Stedelijke begraafplaats bevindt er zich een gedenkplaat voor de militaire slachtoffers en alle oud-strijders die overleefden.

6. Nieuwpoort in W.O. I

- o Albert I monument

'Een monument dat wellicht in het geheugen gegrift staat van iedereen die het ooit heeft bezocht.'

Dit monument werd gebouwd in 1938 ter ere van Koning Albert I ; het werd ontworpen door Julien de Ridder met als beeldhouwer Karel Aubroeck.

In het midden van het monument staat het ruitersstandbeeld van Koning Albert I.

De constructie is vervaardigd uit klei gedolven langs de IJzer, het heeft een diameter van 30 meter en bevat 20 zuilen. Op die zuilen staat een ringbalk van 100 meter omtrek, boven een kruisvormig terras, waarop zich een wandelgang bevindt

met oriëntatietafels die men via een lift of te voet kan bereiken. Hierop kan men genieten van een indrukwekkend uitzicht op de IJzervlakte.

Net naast het Albert I monument ligt het sluizencomplex aan het begin van de havengeul van de IJzer :

Sluizencomplex 'De ganzenpoot'. Deze sluizen zorgen ervoor dat het waterpeil voor de scheepvaart

gewaarborgd blijft en dat het drainagewater van de laaggelegen polders bij eb kan afvloeien. Deze sluizen hebben uiteindelijk een belangrijke rol gespeeld bij het verdrijven van de Duitsers uit de IJzervlakte.

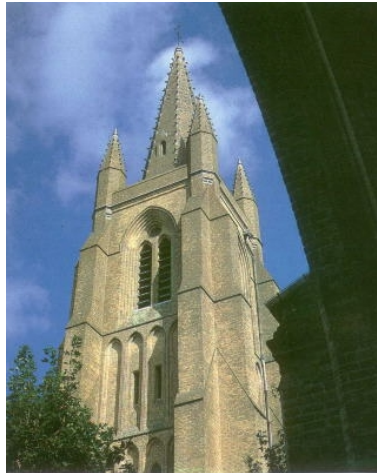
- o Onze-Lieve-Vrouwekerk

Deze kerk is de hoofdkerk van Nieuwpoort , en staat bij het marktplein.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het gebouw volledig verwoest , maar terug opgebouwd tussen 1920 en 1923 , net zoals na de restauratie van de eeuwwisseling tussen 1899 en 1905. Uit deze restauratie is aan de zuidzijde

van de kerk een stuk zuil overgebleven, die ook nu nog herinnert aan de vierde kerkbeuk die in 1834 werd afgebroken. De kerktoren dateert van een nog latere periode. In 1952 voltooid, herbergt deze toren nu de beiaard. Vóór de Eerste Wereldoorlog stond hier een renaissancetoren uit de 17de eeuw die echter volledig vernield werd.

- o Beiaardtoren

Deze toren werd op 17 oktober 1914 gedynamiteerd door Belgische Genietroepen. Enkel wat stukken brons , enkele beschadigde klokken en de handbeschermers van de laatste beiaardier van de 'vooroorlogse' reeks , de heer Deschieter , bleven gespaard.

- o IJzergedenkteken

Dit gedenkteken is gelegen aan de Iepersluis, het werd gemaakt door beeldhouwer Pieter Braecke en ingewijd op 26 oktober 1930.

o Militaire kerkhoven

- ↳ *Gedenkteken ter ere van de Nieuwpoortse oorlogsslachtoffers*: dit kerkhof is gelegen op de hoek van de W. De Roolaan en de O.L. Vrouwstraat. Het is een kunstwerk van Pieter Braecke.

- ↳ *Belgisch Militair Kerkhof*: dit kerkhof is gelegen in de Ramskapellestraat te Ramskapelle. Hier rusten 632 soldaten waarvan 400 onbekenden.

- ↳ *Brits Militair Kerkhof*: dit kerkhof is gelegen in de Brugse Steenweg. Hier staan zo'n 839 graven waarvan 313 voor een onbekende soldaat. Hier rusten : 803 Britten , 7 Australiërs , 2 Canadezen , 1 Zuid-Afrikaan , 2 Duitsers maar er zijn ook enkele speciale gedenktekenen voor onbekenden.

o Sluizen

- ↳ *Iepersluis*: deze sluis is gelegen in de huidige IJzer.

- ↳ *Veurnesluis*: deze sluis is gelegen in het kanaal Nieuwpoort-Duinkerke , het ontsluit de Westhoek en vormt een verbinding met de Noord-Franse Haven Duinkerke.
- ↳ *Het Veurne-Ambachtverlaat*: de aflossingsvaart staat in verbinding met de Noordvaart en de Slijkvaart. Het regelt de drainage van de polders van Ramskapelle en vormde een belangrijke schakel in de onderwaterzetting in 1914 die de Eerste Wereldoorlog een beslissende wending gaf.
In het verleden heeft het sluizensysteem van Nieuwpoort, door onderwaterzetting, er herhaaldelijk voor gezorgd de stad te vrijwaren van overrompeling en bezetting door vreemde legers. Franse en Duitse invallers hebben het aan den lijve, en tot hun scha en schande, moeten ondervinden.

7. De IJzer.

7.1. Inleiding.

De gevolgen van de oorlog zijn aan de IJzer nog altijd merkbaar. Jaarlijks worden in de Westhoek nog altijd tonnen munitie door landbouwers uit de grond geploegd. Uit deze oorlog groeide een pacifisme dat steeds is blijven hangen op de IJzervlakte.

7.2. De IJzer keerde het tij

Toen het Belgische leger was teruggeslagen tot achter de laatste, en kleinste, van de drie Belgische stromen — de IJzer, in het zuiden van West-Vlaanderen — keerde het tij. (De Slag aan de IJzer begon op 18 oktober, duurde tot het einde van oktober en is het begin van de vier jaar durende stellingenoorlog.) Lange tijd bleef het stil aan het Westfront, soldaten kropen zo diep mogelijk weg in de loopgraven. De Duitsers merkten dat de verovering van olietanks van de IJzer hen een groot voordeel zou geven voor de observatie van Belgische troepen. Observators uitgerust met verrekijkers en machinegeweren namen onmiddellijk hun posities in. De Belgische leiding was vastberaden om de olietanks terug te veroveren. In mei 1915 was er een kans, maar de Belgische aanval door de polders faalde. Velen lieten er het leven onder het vuur van de Duitse machinegeweren. Een ander tactiek, die een betere kans op succes gaf, moest snel gevonden worden.

De Duitsers die hun voordeel niet wilden verliezen, verzetten zich hevig om de Belgische troepen terug te slaan. Duitse artillerie bleef de Belgische loopgraven bestoken en veel soldaten werden gedood. De stellingen moesten iedere nacht gerepareerd worden om de linies de volgende dag te

behouden. Het gevecht was vreselijk en de spanning vaak ondraaglijk.

De soldaten wisten dat de vijand maar een paar dozijn meter verder op hen zat te wachten. Ratten, vlooien en luizen waren de vaste compagnons van de soldaten. De mannen zaten er amper beschermd tegen de natuurelementen, soms tot hun knieën in de modder. De hygiënische toestanden waren erbarmelijk. Er stierven dan ook nagenoeg evenveel soldaten aan ziekten als in de gevechten. En ook zonder de slachtpartijen die de offensieven elders betekenden, eiste het vijandelijke vuur in deze 'rustige' sector dagelijks zijn tol aan doden. In de gevechten werden niet alleen geweren en granaten gebruikt, maar ook messen en alles wat als wapen kon dienen. De evacuatie van de gewonden was moeilijk en gevaarlijk. Deze streek — de 'Westhoek' — bestaat vooral uit laaggelegen polders. Om ze droog te houden is een uitgekiend waterbeheer nodig. Het komt erop neer dat bij vloed de sluisen van de vaarten die het polderwater naar zee afvoeren, worden gesloten. Anders dringt zout zeewater de polders binnen en maakt ze voor de landbouw onbruikbaar. De sluisdeuren gaan maar open bij eb, als het waterpeil in de polders weer hoger is dan dat van de zee.

7.3. Monumenten

- o Het Onze-Lieve-Vrouwehoekje

Het was tijdens 1914-1918 een fel bevochten Belgische voorpost in de overstroomde IJzervlakte. De kapel ter ere van Onze-Lieve-Vrouw der Zege, enkele monumenten en een demarcatiepaal met de tekst 'Hier werd de

overweldigend tot stand gebracht' verwijzen naar de gebeurtenissen aan de IJzer.

o Gedenkzuil te Beveren

Een ander zeer kenmerkende monument, is de gedenkzuil te Beveren – IJzer, het kerkhof van het St.-Brigidaplein. Het is er ter herdenking van de militaire en de burgerlijke slachtoffers.

Op de zuil staat genoteerd ' *Hulde aan onze dappere en duurzame helden*'

o Gedenkstenen te Tervate

In de bocht van Tervate, een gehucht van Stuivekenskerke, werd verwoed gevochten om de brug over de IJzer. De Duitsers hadden dit punt veroverd en een grote tegenaanval van Belgische grenadiers onder leiding van majoor Henri d'Oultremont eindigde op een bloedbad. Een obelisk herinnert aan deze vreselijke gebeurtenis.

De bloedige strijd om de Tervatebrug wordt op twee gedenkplaten bij de ingang van de kerk van Stuivekenskerke herdacht.

Ieder jaar trekken de oorlogskerkhoven en oorlogsmonumenten langsheen die lange frontlijn vele bezoekers uit heel de wereld. Ook in de Westhoek maakt de herinnering aan de grote oorlog deel uit van het landschap. De talloze

oorlogsmonumenten in de IJzervlakte zijn niet alleen belangrijk voor Vlaanderen. In de Westhoek zijn niet alleen Vlamingen en Walen gesneuveld, maar ook Britten, Duitsers, Fransen en vele niet-Europeanen, jonge soldaten gesneuveld in dienst van de koloniale mogendheid.

8. Diksmuide in WO I

8.1. Inleiding

Diksmuide speelde in de Eerste Wereldoorlog een prominente rol voor de Belgische verdediging. Het werd verdedigd door admiraal Ronarc'h en zijn marinefuseliers. Doordat Diksmuide een bruggenhoofd was, was het moeilijker te verdedigen, maar de marinefuseliers leverden goed werk en konden na een bepaald moment zelfs Vladslo veroveren op de Duitsers. Kortom: Diksmuide werd het symbool van verzet in oorlogstijd. Daarvan zijn er vandaag nog veel monumenten over.

8.2. Kaaskerke

- o Gedenksteen van J.English

Dit is een rechthoekige sokkel met daarop twee vrouwen in lange gewaden. De ene draagt een schilderspalet, de ander een kruis. Daarboven zien we een reliëf van een 'blauwvoet'. Dit is het symbool van het Vlaamse streven naar vrijheid. Helemaal bovenaan is een kruis uitgehouwen met AVV VVK als opschrift.

- o Het beeld van L.de Boninge.

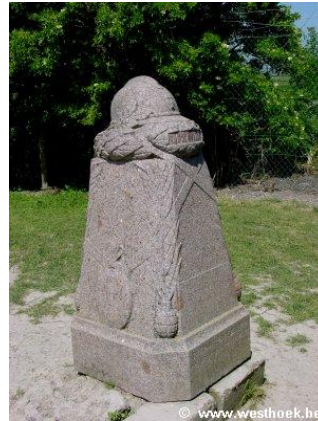
Het beeld is samengesteld uit keien vermengd met beton. Het stelt Lode de Boninge voor (dit was een Vlaamsgezinde soldaat die gesneuveld is) en is afkomstig van de in 1946 gedynamiteerde Ijzertoren. Achter het beeld hangen fragmenten van een ijzeren ketting.

- o Demarcatiepaal nr.12, gedenksteen voor de Petroleumtanks

- o Gedenkplaat voor de militaire slachtoffers

Dit is een rechthoekige plaat, bestaande uit gepolijste hardsteen. Bovenaan staat: '1914-1918', een palmtak en een kruis. Daaronder staat in grote letters 'Caeskerke' geschreven en een herdenkingstekst voor de gesneuvelde Vlaamse soldaten.

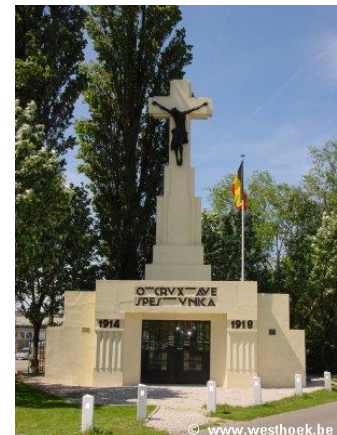

- o Kapel voor graaf P.de Goussencourt, ook Vliegenierskapel genoemd

Een vijfhoekige neogotische kapel werd opgericht in 1923 als herinnering aan sergeantpiloot Paul de Goussencourt, een vrijwilliger bij de Franse luchtmacht, die op 12 mei 1917 omkwam in een vliegtuigongeluk in de aanpalende weide. De familie van de piloot kocht een stuk weidegrond en liet op de hoek deze kapel bouwen.

- o Kapel voor de militaire slachtoffers (Calvarieberg) in Kaaskerke

Dit is een wit rechthoekig gebouw met twee verdiepingen. De voorgevel is in trapvorm gebouwd. Boven de ijzeren staat in vlakreliëf: 'O Crux Ave Spes Unica', '1914-1918'; rechts naast de ingang in vervaagde letters 'Aan onze gesneuvelden – A nos Morts -...our fallen (soldiers)'. Deze tekst werd overschilderd, toen het gebouw in 1985 werd herschilderd. Het monument was bedoeld als religieus monument voor alle aan de IJzer gesneuvelde geallieerde soldaten, maar ongetwijfeld ook als een concurrent voor de in opbouw zijnde IJzertoren.

- o IJzertoren

In augustus 1916 werd aan het Belgische front het Comité voor Heldenhulde opgericht, om op het graf van de Vlaamse gesneuvelden een eenvoudige maar betekenisvolle grafsteen te kunnen plaatsen. De Brugse kunstenaar Joe English tekende een Keltisch geïnspireerd kruis met de beginletters AVV-VVK (Alles Voor Vlaanderen, Vlaanderen Voor Kristus), volgens de leuze van de katholieke Vlaamse studenten, en de opstijgende blauwvoet als symbool van de Vlaamse studentenbeweging. Ongeveer 800 dergelijke grafstenen werden opgericht. Op 26 mei 1925 werden door de Dienst der Militaire

Grafstenen meer dan 500 heldenzerkjes verbrijzeld om er grintwegen mee te funderen. Nu besloot het comité een hoog IJzerkruis op te richten om daarin de overgebleven zerkjes in te metselen. Die toren zou een huldemonument zijn voor de Vlaamse frontsoldaat en een eerherstel voor de Vlaamse gesneuvelden. In 1928 begon de bouw van de toren. Hij werd op 24 augustus 1930 ingewijd bij de incidentrijke elfde IJzerbedevaart. De volgende jaren werden de vier beelden van

Karel Aubroeck onthuld. Als vredesmonument werd op de IJzertoren in vier talen de tekst "Nooit meer oorlog" aangebracht. Na de Tweede Wereldoorlog, in de sfeer van de anti-Vlaamse repressie, werd de IJzertoren in 1945 beschadigd en in de nacht van 15 op 16 maart door 'onbekenden' vakkundig gedynamiteerd. Op de crypte van de verwoeste toren verrees in 1948 een bescheiden huldekruis met de beginletters AVV-VVK en de blauwvoet. In 1950 bouwde men met de brokstukken de Paxpoort. Vanaf 1952 verrees honderd meter verder de nieuwe IJzertoren, nu 85 meter hoog in plaats van vijftig. De crypte werd in 1958 ingewijd, de toren in 1965. Nu is de IJzertoren uitgeroepen tot "Vlaams Memoriaal" en er is een steeds groeiend museum, gewijd aan de Eerste Wereldoorlog en de Vlaamse ontvoogdingsstrijd, in gevestigd.

o Dodengang

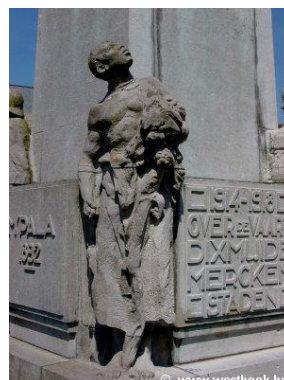

De Dodengang is de naam voor de uiterste loopgraaf van de Belgische verdedigingslinie. Deze naam heeft hij niet gestolen, veel soldaten lieten immers het leven bij het verdedigen ervan. Het uiterste punt van deze loopgraaf, het gedeelte dat het dichtst bij de Duitsers gelegen was, heette de "Muizenval". Dit deel was het zwaarst bewaakt omdat er de meeste Duitse invallen plaatsvonden. Om de drie dagen werden de soldaten afgelost waarna ze er drie achter de frontlinie doorbrachten. Er liep een loopbrug van de Dodengang naar de kerk van Kaaskerke, waarlangs men zandzakken, ook wel vaderlanders genoemd, munitie, voedsel en gewonden vervoerde. De Duitsers wisten dit maar al te goed en dus werd deze loopbrug constant beschoten. In 1988 werden de zandzakken door betonnen exemplaren vervangen.

8.3. Diksmuide

o Standbeeld van generaal Jacques

Een hardstenen sokkel met op elke hoek een beeld: een soldaat in uniform met sabel en vlag, één met het geweer in rust, een negerslaaf met bloot bovenlijf en handboeien aan en een soldaat in tropenuniform. Deze beelden zijn gebeiteld door Antoine Courtois. Op de sokkel zelf staat generaal Jacques in brons (Jacques de Dixmude). Hij draagt een legerjas, een helm en een sabel. Daarbij houdt hij een verrekijker in de hand en kijkt in de verte. Het beeld van de generaal is dan weer gemaakt door Antoinnes vader: Alfred Courtois.

- o Gedenkteken ter nagedachtenis van admiraal Ronarc'h en de marine-fuseliers

Admiraal Ronarc'h had onder z'n leiding 8000 Franse mariniers, die de stad Diksmuide uit Duitse handen hielden. Het monument bestaat uit een zware rondgebogen muur opgebouwd uit hardstenen blokken. Er is een opening uitgespaard, waarin een ijzeren anker past. Op de zwartgranieten plaat is een Franse tekst gegraveerd die vrij vertaald luidt: *'In de herinnering van admiraal Ronarc'h en zijn marine-fuseliers, glorieus gevallen in Diksmuide.'*

8.4. Esen

- o Glasraam ter nagedachtenis van de militaire en burgerlijke slachtoffers

Hier zien we een tafereeltje waarop drie engelen en Jezus en Maria staan afgebeeld. Maria neemt een gewonde soldaat in de armen, op de achtergrond staat een vernielde stad en onderaan staat op drie wapenschilden geschreven: 'West-Vlaanderen, Eessen en België'.

- o Retabel ter nagedachtenis van de militairen en burgerlijke slachtoffers

Dit is een houten drieliuk met vaste panelen en een verhoogd middendeel. Het middenpaneel toont een bedroefde Maria met Christus op de schoot. Op de linkerkant een kruisje: 'Burgerlijke oorlogsslachtoffers' met daaronder twee registers met de namen alfabetisch gerangschikt. Op de rechterkant hetzelfde met een kruisje 'Gesneuvelde Soldaten'.

- o Gedenkplaat voor het 8ste/18de linieregiment
Op deze plaat staat een wapenschild met aan beide kanten een hand die een zwaard vasthoudt. In het midden staat een klein schildje met 14/18 erop. Op het schild staat een middeleeuwse helm met vizier en veren. Onderaan staat de tekst: 'Bevrijding 29-9-1918'.
- o Memento voor het 8ste/18de linieregiment
Beschilderd blad achter glas omlijst door een houten kader. Op de linkerkant van het blad staat een grote initiaal getekend in meerdere kleuren. Ook het wapenschild van Esen met een kroon erop. Eronder staat het nummer 8 dat verwijst naar het 8ste linieregiment. Op de rechterkant staat een tekst met in het rood de belangrijkste passages, namen en punten.
- o Het Treurende Ouderpaar, standbeelden ter herinnering aan de gesneuvelde Duitse soldaat P. Kollwitz (Vladslo)
Hier zien we twee treurende figuren geknield op een sokkel. Links een man (de vader) in een strakke houding. De vrouw rechts (de moeder) zit helemaal voorovergebogen met neergeslagen ogen. Deze beeldengroep werd door de Duitse beeldhouwster Käthe Kollwitz opgericht voor haar gesneuvelde zoon Peter, die er begraven ligt. De Nazi's apprecieerden dit niet en zeiden het volgende erover: *'Zo ziet er, God zij dank, een Duitse moeder niet uit.'* De Belgen vonden hier al gauw spotnamen voor: *'mette en pette'*.

- o Kapel voor de militaire en burgerlijke slachtoffers
Deze kapel is afgebakend door een ijzeren hek. Op de muren van dit hek zijn aan beide kanten gedenkplaten opgericht.

9. Reisroute

Eerst vertrekken we vanuit Oostende aan het St-Andreasinstituut. We gaan naar Nieuwpoort om daar het Albertmonument te bezoeken. Van daaruit gaan we naar St-Joris via de N367 (Ramskapelle road.Cemetery) Dan gaan we naar Ramskapelle, via de N356, om een Belgisch kerkhof te bezichtigen. Dan op naar Perwijze via de N355. Dan over de N302 naar Stuivekenskerke om daar de kerk de bezoeken. Vergeet zeker ook niet naar Oud-Stuivekenskerke te gaan om daar de kerk en ruïne met fantastisch uitzicht te bewonderen. Van hieruit is het naar de Dodengang bij Diksmuide, daar bezoeken we het museum. Van daaruit is het maar 400m naar de legendarische IJzertoren met museum en het monument voor generaal Jacques.op de Grote markt Dan volgen we de N369 en N363 naar het Duiste kerkhof te Vladslo.en de beelden van Käthe Kollwitz Van hieruit kunnen we weer de reis huiswaarts aanvatten.

10. Besluit

De eerste wereldoorlog was een moderne oorlog waarop geen enkel land goed voorbereid was. Het gevolg was dat beide zijden zware verliezen leden. Om de talloze slachtoffers te herdenken plaatste men monumenten, die nog steeds stille getuigen zijn van de wreedheden waarbij velen het leven lieten. Dit is het bewijs dat de eerste wereldoorlog nog niet ver weg is en nog een hele tijd zal herinnerd worden. Deze monumenten zijn er niet alleen om de gesneuvelden te eren maar ook om ons te waarschuwen in de toekomst dezelfde fout niet meer te maken.

Het is ons opgevallen hoeveel monumenten er opgericht zijn die ons aan de Grote Oorlog herinneren. Het landschap – en ja zelfs dorpen en steden – worden door deze monumenten gekenmerkt. De impact die een oorlog op een land heeft is blijkbaar niet te onderschatten.

Graag willen wij ook nog De Heer Dirk Vandekerckhove bedanken, die voor onze groep een grote steun was in de voorbije weken. Bij hem konden steeds terecht met onze vragen, waarop hij altijd een nauwgezet antwoord klaar had. Met zijn oneindige kennis en avontuurlijk verleden had hij vaak interessante ideeën. Een extra verbetering, een vriendelijk woord, een duwtje in de rug, een schouderklopje... niets was hem te veel. Daarom willen wij zeggen, recht uit ons hart: welgemeende dank.

11. Bibliografie

11.1. Sites

- **<http://www.greatwar.nl>**
Nederlandse site over de Eerste Wereldoorlog
- **<http://www.wereldoorlog1418.nl/chronologie/>**
Nederlandse site met chronologie van de Eerste Wereldoorlog.
- **<http://www.wo1.be/ned/mainnav.html>**
Belgische site over de Eerste Wereldoorlog
- **http://nl.wikipedia.org/wiki/Eerste_wereldoorlog**
[http://nl.wikipedia.org/wiki/Nieuwpoort_\(Belgi%C3%AB\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Nieuwpoort_(Belgi%C3%AB))
Encyclopediesite
- **<http://www.zeebruggeport.be/content.asp?p=26&taal=N>**
Belgische site over de haven van Zeebrugge
- **<http://www.firstworldwar.com/features/yser.htm>**
Britse site over de Eerste Wereldoorlog
- **<http://www.webmatters.net/>**
Britse site vol foto's van de Eerste Wereldoorlog
- **<http://toerisme.diksmuide.be>**
Belgische site over Diksmuide
- **<http://www.klm-mra.be>**
Belgische site van het Koninklijk Legermuseum
- **<http://home.tiscali.be/mertense/wo1.htm>**
De grote lijnen van de eerste wereldoorlog
- **<http://rapidttp.com/milhist/vo1017jp.html>**
De strijd aan de IJzer
- **http://www.ethesis.net/oorlogsmeters/oorlogsmeters_corpus.htm**
De militaire aanleiding van WO1, het leven aan het front
- **http://www.pssvoeren.be/projectweek4/wo_01.htm**
De oorlog aan het westelijke front

- **<http://www.pbs.org/greatwar/>**
Engelse site over WO1
- **<http://www.home.zonnet.nl/rene.brouwer/>**
Statistieken
- **<http://www.belgianarmy.freeservers.com/home.htm>**
De slag aan de IJzer + overstroming v/d polders
- **http://www.mckenzie.uk.com/zeebrugge/Port_of_zeebrugge_-_Albert_McK/port_of_zeebrugge_-_albert_mck.html**
De overval op Zeebrugge
- **http://www.despin.net/lessen/eerste_wereldoorlog/default.htm**
Aanleiding, oorzaken, westelijk front, ...

11.2. Boeken

- **De eeuw van België** – Marc Reynebeau
Lannoo
- **Veldslagen in de lage landen** – Luc De Vos
Davidsfonds Leuven
- **De militaire begraafplaatsen van WO1 in Vlaanderen** – Michel Vansuyt & Michel Vandenbogaert
De Krijger
- **Chronicles of the First World War: Volume I: 1914-1918** – Randal Gray
Facts on File
- **De Grote Oorlog** – Sofie de Schaepdrijver
Atlas
- **1914-1918: Een oorlog in Vlaanderen** – Luc Schepens
Lannoo
- **Velden van weleer: reisgids naar de Eerste Wereldoorlog** – Chrisje & Kees Brants
Nijgh & van Ditmar, Dedalus
- **Zij die vielen als helden** – Mariette Jacobs
Provincie West-Vlaanderen

- **Marinekorps Flandern** – Johan Ryheul
Uitgeverij Emiel Decock
- **1914-1918 De Grote Oorlog** – Piet de Gryse
Uitgeverij onbekend
- **De Grote oorlog 1914-1918** – H. Contamine
Fibula International
- **Hoe de oorlog ontstond** – Karl Kautskyy
Aspekt
- **The routledge atlas of the first world war** - Martin Gilbert
Routledge
- **Soldatentaal 1914-1918** – Tony R. de Bruyne
Emiel Decock
- **De briefwisseling van de Belgen gedurende de Eerste Wereldoorlog** –
Algemeen Rijksarchief
AR-AGR
- **1914-1918 De Grote Oorlog en de vorming van de 20ste eeuw** – Jay
Winter & Blaine Baggett
Standaard Uitgeverij